

нов, реализации товаров и транспортных средств на таможенных аукционах, товарных биржах или через предприятия торговли» от 26.04.2003 г., № 607 // Офиц. вестник Украины. -2003. -№ 18. -Ст.825.

6. Приказ ГНА Украины «Об утверждении Порядка проведения целевых аукционов по продаже активов налогоплательщиков, находящихся в налоговом залоге» от 26.06.2002 г., № 293 // Офиц. вестник Украины. -2002. -№ 27. -Ст.1297.

7. Приказ Госкомсвязи Украины «Об утверждении Положения о порядке организации и проведения аукционов по продаже лицензий на использование радиочастот в Украине» от 06.07.1998 г., № 102 // Офиц. вестник Украины. -1998. -№ 27. -Ст.287.

8. Постановление Кабинета Министров Украины «Об утверждении Положения о порядке проведения аукционов (публичных торгов) по реализации заложенного имущества» от 22.12.1997 г., № 1448 // Офиц. вестник

Украины. -1998. -№ 2. -Ст.42.

9. Положение о порядке организации и проведения аукционов по продаже природного газа // Вестник налоговой службы Украины. -2003. -№ 8. -Ст.32.

10. Об утверждении Положения о порядке продажи на аукционе по конкурсу основных средств, являющихся государственной собственностью: Приказ Фонда Госимущества Украины от 22.09.2000 г., № 1976 // Офиц. вестник Украины. -2000. -№ 41. -Ст.1759.

11. Мойсеев В. Торгуем «лицом» // Бизнес. -2003. -№ 32.

12. Приказ ВМЭСторга, Минэкономки, Фонда Госимущества Украины «Об утверждении Порядка продажи на аукционах имущества, перешедшего в собственность государства» от 31.12.1998 г., № 873/172/2453 // Офиц. вестник Украины. -1999. -№ 4. -Ст.69.

Поступила в редколлегию 02.09.2005

АЛЯБИШЕВ М.С. ПРОБЛЕМИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО МАЙБУТНІ ТОРГИ

Наданий аналіз законодавства, що регулює порядок проведення аукціонів в частині повідомлення учасників торгів про майбутні торги та практика його застосування.

ALJABYSHEV M.S. PROBLEM OF THE NOTIFICATION ABOUT FORTHCOMING TENDERS

Analysis of the legislation regulating the order of realization auctions regarding the notice of participants of tenders about forthcoming tenders and practice of its application is given.



S.M. БЕРВЕНО

канд. юрид. наук, доц.

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

УДК (094.58)347.1(477)

НАУКОВИЙ КОМЕНТАР СТ.626 ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Розглянуто особливості застосування правовідносин, що виникають згідно з ст.626 Цивільного кодексу України.

Прийняття нового Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України, введених в дію з 1.01.2004 р., знаменувало новий етап розвитку договірного права в Україні. І як засвідчують перші кроки його наукового аналізу та осмислення, у ньому відбулося багато надзвичайних новел, порівняно з попереднім законодавством. Однак не усі з них заслуговують на беззастережну позитивну оцінку, доцільність введення окремих новел з часом підтримає або заперечить судова практика.

Важливим завданням юридичної науки нині стає науковий аналіз усіх правових інститутів, серед яких особливе місце займають загальні правові засади інституту цивільно-правового договору, які зберегли у новому ЦК України вдалі договірні конструкції ЦК УРСР 1963 р. та увібрали нові елементи, напрацьовані юридичною наукою, судовою практикою, обумовлені ринковими реформами в Україні. Ці питання були частково предметом наукового

аналізу в роботах досить вузького кола українських науковців (В.В. Луць, А.С. Довгерг, Н.С. Кузнецова, М.М. Сібільов, Т.В. Боднар, В.Г. Олюха). Однак поки що в цивілістичній науці перевага надається дослідженню окремих видів договірних зобов'язань. Між тим висвітлення загальних проблем договірного права є актуальним завданням юридичної науки, адже від належного їх вирішення залежить багато в чому ефективність вирішення спеціальних проблем окремих договорів. Відтак вважаємо за доцільне зупинитися на розгляді наступних питань.

1. Загальні правові засади договору визначені у главах 52, 53 «Поняття та умови договору», «Укладення, зміна і розірвання договору» розділу II «Загальні положення про договір», розміщених у Книзі п'ятій «Зобов'язальне право». Тобто, ці дві глави щодо загальних положень про договір завершують побудову норм Книги п'ятої. По-іншому ця проблема вирішувалася у ЦК УРСР, у якому загально

договірні норми не були структуровані у відповідну самостійну главу, а як влучно зауважив з цього приводу В.В. Луць, були «розпорошені» по різних розділах і главах Кодексу [1]. Однак заради справедливості необхідно зазначити, що все-таки переважна частина загально-договірних норм розташовувалася в розділі III «Зобов'язальне право», який складався з шести глав. Спільним для обох кодексів є те, що і в першому, і в другому є первинні джерела – норми, які визначають загальні договірні засади. Містяться вони також в нормах, що регулюють двосторонні правочини (угоди). Отже можна констатувати наявність прогресивності у формуванні загально-договірних норм у новому ЦК України, зокрема, у тому, що договірне право набуло ознак системності і логічної завершеності, а врешті – надійне правове підґрунтя більш ефективного врегулювання окремих договірних конструкцій завдяки закріпленню в загальних положеннях принципів формування договірних конструкцій. Такий підхід буде також сприяти кращому застосуванню норм договірного права у судовій практиці, полегшуватиме їх тлумачення.

2. Серед загально-договірних положень визначальне місце безумовно належить визначенню поняття договору за новим ЦК України, яке було відсутнє у ЦК УРСР. Відповідно до ч.1 ст.626 ЦК України договором є «домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків». Не можна стверджувати, що наведене визначення є абсолютним новим для юридичної науки, адже до прийняття нового ЦК в юридичній доктрині сформувалися досить усталені погляди на поняття цивільно-правового договору.

Загалом договір в цивілістичній науці вживається в кількох правових значеннях: як угода, як правовідношення, як підстава виникнення зобов'язання, як документ про фіксацію укладення угоди.

Поділяючи угоди (нині – правочини) на односторонні, двосторонні і багатосторонні, юристи стверджували, що двосторонні та багатосторонні угоди є договором [2]. Проте у тих випадках, коли виникала потреба дати визначення поняттю цивільно-правового договору, науковці визначали його зазвичай не через категорію угоди (російською мовою – «делка»), а за допомогою терміну «соглашение», синонімом якого в українській мові є терміни – «домовленість», «згода», які є дещо неадекватними терміну – «соглашение».

Так, О.Ю. Кабалкін писав, що цивільно-правовий договір, будучи найбільш розповсюдженим різновидом угод, уявляє собою «соглашение» двох чи більшої кількості сторін, спрямоване на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків. Якщо прийняти до уваги, що за ЦК УРСР (ст.41), як і за цивільними кодексами усіх інших союзних республік колишнього СРСР, угодами визнавалися дії громадян і організацій, спрямовані на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав або обов'язків, то вищенаведене визначення договору є таким, що можна назвати його «договір-угода». Власне, це впливає з ч.2 тієї ж ст.41, за якою двосторонні та багатосторонні угоди – це договори.

На думку О.С. Іоффе, під договором необхідно розуміти «соглашение» двох або кількох осіб про встановлення, зміну чи припинення цивільних правовідносин [3]. Таким чином, на відміну від попереднього визначення у наведеному, договір розглядається як підстава виникнення і динаміки цивільних правовідносин, якими, зокрема, є

і зобов'язальні правовідносини, адже як за цивільним законодавством радянського періоду (ст.151 ЦК УРСР), так і сучасного періоду (ст.ст. 11, 506 ЦК України) договір є безпосередньою підставою виникнення зобов'язань. Концепція О.С. Іоффе базувалася на поєднанні двох елементів: юридичного факту і правовідношення, на що зверталася увага в юридичній літературі [4, с.353-354].

За великого розмаїття думок щодо поняття цивільно-правового договору базовим у переважній їх більшості закладається категорія угоди або домовленості [5, с.495-496]. В цей період у радянському праві утверджувалася концепція виключно державного правового регулювання суспільних відносин (єдиного їх регулятора), а тому, на думку М.М. Сибільова, договір розглядався переважно як *юридичний факт* – умова, з якою норми права пов'язують виникнення, зміну або припинення правовідносин і як певний автономний регулятор суспільних відносин [6].

Однак з прийняттям нового ЦК України істотно змінилася роль договору у співвідношенні зовнішнього (державного) і внутрішнього регулювання (саморегулювання) шляхом посилення засобів договірного саморегулювання. Яскравим підтвердженням цього слугують статті 6 і 7 ЦК України, якими прямо закріплюється самостійна праворегулююча роль договору і звичаю, і навіть більше того, адже сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд (ч.3 ст.6). Це дало можливість відповідно окремим авторам висунути досить спірну тезу про те, що в договірній сфері ЦК відсуває закон на друге місце, віддаючи перевагу договірному регулюванню [7, с.42].

У новому ЦК вперше дано законодавче визначення поняття договору, яким є «домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків». Тобто, новий ЦК сприйняв поняття договору, сформоване в юридичній доктрині ще радянського періоду, яке зводилося до розуміння договору як юридичного факту, що породжує відповідні цивільні правовідносини. Іншими словами, в ньому взагалі не знайшлося місця ознакам, які хоча б певною мірою відображали нові базові принципи побудови договірного права. Законодавче визначення поняття договору було піддане критиці у зв'язку з відсутністю в ньому категорії правочину, який введений взамін поняття «угода». На думку деяких авторів визначення договору як домовленості двох або більше сторін є невдалим, оскільки не кожна домовленість набуває ознак договору. Безумовно, така критика є справедливою, але можна відзначити й інші аспекти нововведеного визначення договору. Як нам вважається, введення в ст.636 ЦК (до речі, як і в десятки інших статей) терміну «домовленість» стало наслідком прагнення розробників нового ЦК України до уніфікації цивілістичної термінології, використовуваної в правових системах, насамперед країн СНД, зокрема, Російської Федерації, в ЦК якої є аналогічна за змістом стаття. Так, відповідно з ч.1 ст.420 ЦК РФ, «Договором признается соглашение двух или нескольких лиц об установлении, изменении или прекращении гражданских прав и обязанностей». Відомий російський цивіліст М.І. Брагинський, аналізуючи поняття договору, в одному випадку стверджує, що договори належать до тієї різновидності юридичних фактів, яка іменується «делками» (угодами), в іншому зазначає, що «мать договора – соглашение». Автор не пояснює, в чому полягає різниця між цими двома термінами, а лише зазначає, що в

римському праві поняття договору включало дві його невідмінні ознаки: «соглашение» (convention, consensus) та його підставу у вигляді певної мети [8, с.13-14].

В українській філологічній літературі синонімами договору вважається – угода, контракт, домовленість. Безумовно, при визначенні поняття договору не можна абсолютизувати філологічне значення його синонімів. В юридичній літературі цілком справедливо зверталася увага на те, що не кожна домовленість набуває ознак договору. Вона набуває ознак договору, якщо досягнута з дотриманням вимог, встановлених для укладення договору. Тому пропонувалося визначати поняття договору через категорію правочину [9, с.168-170]. З юридичної точки зору такий підхід є правильним. Власне, подібна позиція висловлювалася до прийняття нового ЦК України. Так, в юридичному словнику-довіднику договір у цивільному праві визначався як угода двох або кількох осіб про встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Як на наш погляд, в найближчій перспективі важко очікувати активних дій законодавців, спрямованих на кардинальне вдосконалення положень нового ЦК. Насамперед це буде стосуватися найбільш суперечливих чи помилкових його норм. Однак не менш важливою за таких умов є розробка доктринального визначення поняття договору, яким ми пропонуємо вважати таку домовленість двох або більше сторін, що виражена у формі правочину, спрямованого на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

3. Вперше в новому ЦК здійснено поділ договорів на односторонні, двосторонні та багатосторонні (частини 1-3 ст.626). Відповідно, одностороннім є договір, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони, а двостороннім – якщо правами та обов'язками взаємно наділені обидві сторони договору. Законодавець безпосередньо не визначає зміст багатосторонніх договорів, а лише передбачає можливість застосування загальних положень про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру цих договорів, що цілком зрозуміло, адже багатосторонній договір є лише одним із видів цивільно-правового договору, який більшою мірою за своїми ознаками наближається до двосторонніх договорів. Однак законодавчий поділ договорів на односторонні, двосторонні та багатосторонні не є новим для цивілістичної науки, для якої він давно є усталеним, традиційним і таким, що як правило, не викликав особливо гострих дискусій.

Аналіз окремих договірних зобов'язань свідчить, що переважна частина договорів є двосторонніми або багатосторонніми і лише деякі з них належать до односторонніх. В сучасній цивілістичній літературі до односторонніх відносять договори дарування, позики, безоплатного користування майном (позички). М.В. Венецька одностороннім вважає договір доручення [10, с.94]. На думку П.Л. Ткачука, до односторонніх договорів належать переважно реальні договори (договори довічного утримання, позики тощо) [11, с.444]. В залежності від реальності та консенсуальності того чи іншого договору вирішують проблему односторонності чи двосторонності договору Р.М. Замуравкіна, В.С. Казанцев та деякі інші автори [12, с.163, 176, 227-228].

Таким чином, питання про односторонність чи дво-

сторонність договору є лише на перший погляд простим і таким, що не потребує ретельного дослідження. Насправді це дещо не так. Важко погодитись тими авторами, які стверджують, що реальні договори водночас і є односторонніми. Наприклад, відповідно до ст.936 ЦК України договір зберігання вважається реальним, а в тих випадках, коли договором зберігання за законом може встановлюватися обов'язок прийняти річ на зберігання в майбутньому, вважається консенсуальними. Однак у разі укладення договору зберігання, наприклад, шляхом передачі майна фізичною особою на зберігання в камеру схову, хоч такий договір і буде реальним, але він водночас буде двостороннім, оскільки у кожній стороні будуть певні права і обов'язки. Зберігач зобов'язаний зберігати поклажу належним чином та повернути її поклажодавцеві у відповідній кількості, такого самого роду та такої самої якості, а поклажодавець у свою чергу повинен забрати поклажу та оплатити послугу зберігання, якщо вона надана на платних умовах.

Аналогічно може бути ситуація з договором позики, за яким навіть у випадку його реальності і позичкодавець і користувач можуть мати певні права і обов'язки. Тому вважаємо, що не кожний реальний договір одночасно має належати до категорії односторонніх договорів. Це питання має вирішуватися з врахуванням наявності чи відсутності взаємних прав та обов'язків. При цьому не можна не звернути увагу на суперечливі погляди щодо співвідношення прав та обов'язків у сторін за певними договорами. Як вже зазначалося, окремі автори (М.В. Венецька) до односторонніх договорів зараховують також договір доручення, з чим не можна погодитись з принципових міркувань. Думається, що таке судження стало можливим лише з огляду на прийняття до уваги змісту ст.1000 ЦК України, згідно з якою за договором доручення повірений зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії. Дійсно, з наведеного визначення вбачаються начебто обов'язки лише повіреного. Але, якщо давати комплексний аналіз правовому регулюванню відносин, що виникають з договору доручення, то можна дійти однозначного висновку, що повірений також може мати певні обов'язки, адже наприклад, за ст.1007 ЦК України довіритель зобов'язаний, зокрема, видати повіреному довіреність на вчинення юридичних дій, відшкодувати повіреному витрати, пов'язані з виконанням доручення, негайно прийняти від повіреного все одержане ним у зв'язку з виконанням доручення. Тобто, про односторонність чи двосторонність (багатосторонність) договору не можна робити висновки, покладаючись лише на його легальне (законодавче) визначення.

Наступним класифікаційним критерієм договорів, закріпленим в ст.626 (ч.5) ЦК України є відплатність чи безвідплатність договору. За цією статтею договір є відплатним, якщо інше не встановлено договором, законом або не випливає із суті договору. Іншими словами у даному разі наведеною нормою встановлюється презумпція відплатності договору, крім зазначених в ній винятків.

Насамперед звернемо увагу на введення статтею 626 нового терміну «відплатний» договір, який є тожним раніше вживаному терміну «оплатний» договір. У ЦК УРСР не встановлювалася презумпція оплатності договору, а лише визначалася категорія «безоплатних» договорів, наприклад, договору дарування (ст.243), договору

безоплатного користування майном (ст.324). Але і в новому ЦК розробники виявилися непослідовними, адже в ньому договір дарування (ст.717), договір позички (ст.827) визнаються «безоплатними», а не «безвідплатними», як це повинно було б бути відповідно до ст.626. Загалом же, як на наш погляд, терміни «відплатність» і «безвідплатність» є певною мірою незручними як філологічної, так і юридичної точки зору, а тому надалі будемо вживати традиційні терміни - «оплатність» та «безоплатність».

Що ж до критеріїв поділу договорів на оплатні та безоплатні, то в юридичній науці пропонуються різні підходи. На думку М.І. Брагинського, оплатними мають вважатися такі договори, за якими передбачається отримання кожною із сторін від її контрагента певної компенсації, безоплатними – договори, які не передбачають такої компенсації [8, с.308]. О.Ю. Кабалкін оплатність розглядає як зустрічне надання одним контрагентом іншому майнового блага [13]. Дещо ширше вирішив у свій час цю проблему І.Б. Новицький, на думку якого, оплатним є договір, у якому кожна із сторін має майновий інтерес, а безоплатним – договір в інтересах виключно однієї сторони [14, с.129-130]. В.В. Луць поділяє договори на оплатні та безоплатні за ознаками наявності чи відсутності у договорі зустрічного задоволення [15, с.37].

Більш повним і адекватним могло би бути визначення оплатного договору як такого, у якому кожна із сторін або третя особа, на користь якої укладено договір, отримує зустрічне певне матеріальне або нематеріальне благо, а безоплатним – у якому виконання договірних зобов'язань однією стороною на користь іншої приймається останньою без зустрічного задоволення майнових інтересів контрагента або третіх осіб [16, с.102-103].

Вищенаведене визначення є дійсно змістовним, але водночас містить певну непослідовність, оскільки у визначенні оплатного договору фігурує майнове або немайнове благо, а у визначенні безоплатного договору – лише майновий інтерес. Однак перераховані та інші думки з приводу оплатності чи безоплатності договору хоч і є в принципі правильними, але не повною мірою розкривають зміст цих юридичних категорій. Необхідно враховувати, що об'єктами цивільних прав є речі, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага, переважна частина яких є оборотоздатними, у тому числі завдяки договорам, за винятками, встановленими законом (статті 178-179 ЦК). Тому оплатним, як нам вважається, є той договір, у якому кожна із сторін має взаємні обов'язки щодо передачі матеріального чи нематеріального оборотоздатного блага, надання послуги, вчинення іншої дії, яка є об'єктом цивільного права, а безоплатним – договір, у якому відсутня така взаємність.

Переважна частина цивільно-правових договорів, а також господарських договорів, врегульованих Господарським кодексом України, є оплатними за певними винятками. При цьому тут існує певна закономірність. *По-перше*, певна частина договорів є завжди оплатними (договори купівлі-продажу, поставки, контракти, підряду).

По-друге, деякі договори є лише безоплатними і ніколи не можуть містити зустрічних матеріальних чи нематеріальних обов'язків. Насамперед до них належать договори дарування, позички. *По-третьє*, існує певна категорія договорів, які умовно можна назвати оплатно-безоплатними, тобто таких договорів, які в одних випад-

ках можуть бути оплатними, в інших – безоплатними. Такими, зокрема, можуть бути договори про надання послуг (ст.901 ЦК), перевезень пасажирів і багажу (ст.911 ЦК), зберігання (ст.946 ЦК), доручення (ст.1000 ЦК), позички (ст.1046 ЦК), про спільну діяльність (ст.1130 ЦК).

Особливе місце в системі договорів займає шлюбний договір (ст.93 Сімейного кодексу України), щодо якого має діяти презумпція безоплатності. Водночас він може набувати ознак оплатності, наприклад, у разі встановлення у ньому умов, які передбачатимуть різний розмір часток і придбаному в період шлюбу майні, інші взаємні зустрічні обов'язки.

Таким чином, правильне вирішення питання про оплатність чи безоплатність того чи іншого договору уявляє не лише теоретичний інтерес, але й має велике практичне значення, адже від цього може залежати чинність договору (наприклад, у разі відсутності у договорі купівлі-продажу умови про вартість відчужуваного майна), правова природа договору (наприклад, не може вважатися договором дарування).

ЛІТЕРАТУРА

1. Луць В.В. Тенденції розвитку договірної права в сучасних умовах // Еволюція цивільного законодавства: проблеми теорії і практики: Матеріали міжнародної наук.-практ. конф., -29-30 квітня 2004 р. -Харків, 2004. -С.32-39.
2. Советское гражданское право. -Т.1 /Под ред. В.А. Рясенцева. -М., 1975.
3. Иоффе О.С. Обязательственное право. -М., 1975.
4. Гражданское право Украины. -Ч.1 /Под ред. А.А. Пушкина и др. -Харьков, 1996.
5. Гражданское право. -Ч.1 /Под ред. А.П. Сергеева, Ю.К.Толстого. -М.: Изд-во «ТЕИС», 1998.
6. Сібільов М. Базові моделі регулювання договірних відносин за новим Цивільним кодексом України // Українське комерційне право. -2003. -№ 4. -С.17-18.
7. Ромовська З.В. Проблеми загальної теорії права у проєкті ЦК України // Кодифікація цивільного (приватного) права України. -К., 2000.
8. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Общие положения. -М.: Статут, 1997.
9. Цивільне право України /За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. -К.: Юрінком Інтер, 2003. -Кн.1.
10. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар /За ред. Я.М. Шевченко. -Ч.2. -К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2004.
11. Цивільний кодекс України: Коментар /За ред. Є.О. Харитонова, О.М. Калітенко. -Х.: Одісей, 2003.
12. Цивільне право України /За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. -Т.2. -К.: Юрінком Інтер, 2004.
13. Советское гражданское право /Под ред. В.А. Рясенцева. -М., 1986.
14. Новицкий И.Б., Лунц Л.А. Общее учение об обязательстве. -М.: Госюриздат, 1950.
15. Луць В.В. Контракты у підприємницькій діяльності. -К.: Юрінком Інтер, 2001.
16. Олюха В.Г. Цивільно-правовий договір: поняття, функції та система: Дис... канд. юрид. наук. -К., 2003.

Надійшла до редколегії 01.02.2005

БЕРВЕНО С.Н. НАУЧНИЙ КОММЕНТАРИЙ СТ.626 ГРАЖДАНСКОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ
Рассмотрены особенности применения правоотношений, возникающих в соответствии со ст.626 Гражданского кодекса Украины.

BERVENO S.N. SCIENTIFIC COMMENT OF AN ITEM 626 OF THE UKRAINE CIVIL CODE
Features of application legal relations, arising are considered according to an item 626 of the Civil code of Ukraine.



В.М. ВЕНЕДИКОВА

канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

УДК 331.101.232:343.722

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВОЇ ФУНКЦІЇ

З метою удосконалення чинного трудового законодавства розглянуті теоретичні питання гендерного рівноправ'я в процесі реалізації трудової функції.

Реалізуючи загальнодержавну стратегію європейського вибору, українська юридична наука започаткувала цілий комплекс гендерних досліджень у різних галузях юриспруденції, стала ініціатором активного прийняття нормативних актів, які регулюють різні види суспільних відносин щодо запровадження стандартів рівності прав і свобод жінки й чоловіка, тобто гендерної рівності. Більш того, за умов, коли відбувається демократизація усіх сфер соціального життя, формуються громадянське суспільство і правова держава, право має підвестися на новий щабель розвитку, що потребує перегляду деяких положень загально-теоретичної юридичної науки, серед яких особливо актуальною є теорія принципів права та місце принципу гендерної рівності серед принципів права України зокрема.

В ст.24 Конституції України проголошується рівноправність всіх громадян незалежно від статі. Однак, задеклароване в Конституції рівноправ'я за ознаками статі ще не є гарантом рівноправ'я на практиці, тобто в повсякденному житті. На жаль, рівні права жінок та чоловіків, які проголошуються Конституцією України, українським законодавством, зокрема, Кодексом законів про працю України (ст.2-1), Декларацією про загальні основи державної політики України стосовно жінок, Концепцією державної сімейної політики, Постановою Кабінету Міністрів України "Про Національний план щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001-2005 роки" та ін. щодо рівних умов праці, винагород за неї, кар'єрного зростання, постійно порушуються [1].

У науковій літературі можна зустріти різні підходи щодо розуміння гендерної рівності в різних сферах людської діяльності, зокрема, і під час реалізації найманими працівниками трудової функції. Аналіз цих підходів дозволив зробити висновок, що переважна більшість вчених принцип гендерної рівності розглядають, як на нашу дум-

ку, дуже вузько, тобто тільки як забезпечення реалізації жінками передбачених нормативними актами прав та обов'язків на рівні з чоловіками. Однак, слід констатувати і те, що недотримання принципу гендерної рівності, це не тільки порушення прав жінок, але і чоловіків, хоча ми і погоджуємося з тими авторами які відзначають менш сприятливі умови для жінок на ринку праці порівняно з чоловіками, більш того і сама постановка проблеми "гендерної рівності", яка ініційована переважно жінками-науковцями, та цілий ряд нормативних актів, в яких йдеться про проблеми жіночої праці, наприклад "Про Національний план щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001-2005 роки" [1-2], дають підстави більшу увагу під час дослідження гендерної рівності в умовах реалізації трудової функції приділяти саме проблемним аспектам жіночої праці.

Аналіз статистичних даних Мінпраці та соціальної політики, Мінекономіки та результати проведених соціологічних опитувань 172 найманих працівників (незалежно від статі) та 34 керівників (окремих працедавців) надали змогу зробити висновок, що жіноча праця продовжує відрізнятися від чоловічої видом роботи, оплатою, становищем, характером включення жінок до складу робочої сили та виключення з нього, доступом до розподілу ресурсів та доходів, тривалістю робочого часу. Однак, найбільша відмінність міститься у тому, що жінки й сьогодні несуть основний тягар домашнього господарства і догляду за сім'єю, навіть якщо вони витрачають не менше, ніж чоловіки, часу і сил на виробництві. Як було зазначено на Четвертій Всесвітній конференції про становище жінок, з початку 70-х років частка працюючих жінок у світі зростає, але більшість видів діяльності, якими вони займаються, здебільшого не реєструється, недооцінюється або взагалі не цінується [3, с.11]. Через це спостерігається як явна, так і прихова-